

Příběh paní Alice Novákové

„Jmenuji se Hana Dreiseitlová a jsem vnučka kantora Aloise Wellnera,“ začala v únoru 2010 svou vzpomínku na dědečka dcera paní Alice Novákové. „Sedím a povídám si se svými přáteli, panem profesorem Spitzerem a jeho paní. Ráda se s nimi scházím. Při našem rozhovoru přišla řeč i na Židovskou obec a právě u nich se mi dostal do rukou List Židovské obce Olomouc CHAJEJNU a já jsem si nesla domů na pročtení svazek vašich

Listů. Byla jsem natěšená, že je hned doma otevřu a začnu číst, a hlavně že si přečtu o svém dědečkovi Aloisu Wellnerovi. Byl to otec mé maminky, o kterou již pár let pečuji.“ (*I tak to někdy chodí*, Chajejnu, roč. 2, č. 2, únor 2010)

Po více než dvou letech jsem na tuto vzpomínku navázal, když jsem v červnu navštívil paní Alici Novákovou a požádal o rozhovor. Ona i dcera souhlasily.

Paní Nováková žije v Rýmařově se svou dcerou Hanou Dreiseitlovou a zetěm v domku, ve kterém obývá bezbariérové přízemí. Životní příběh, s kterým mě paní Nováková při kávě a štrúdlu seznámila, doplňovala hostitelka paní Hana.

„Mým rodičům, tatínkovi Aloisu Wellnerovi a mamince Anně, rozené Schubertové, se 16. února 1926 narodila v Olomouci jediná dcera. To jsem byla já, sourozence jsem neměla. Bydleli jsme v Pekařské ulici 4. Můj tatínek Alois Wellner byl tehdy zaměstnán jako prodavač v obchodě s konfekcí v ulici 28. října,“ začala své vyprávění paní Nováková.

Paní Hana připomněla, co dobře zná z vyprávění: „Když se maminka předčasně narodila v 7. měsíci, vážila kilo šedesát, její maminka ji odchovala v troubě, inkubátory tehdy ještě nebyly.“

„Vážila jsem kilo devadesát a deset deka jsem ještě zhubla, maminka mě balila do vaty, protože tak malé oblečení nebylo,“ upřesnila paní Nováková.

„Dětství nebylo vůbec růžové,“ pokračovala, „30. léta byla poznamenaná krizí, která se dotkla i naší rodiny. Z raného dětství si pamatuji, že jsme měli byt a tatínek chodil do zaměstnání. Pak jsme se přestěhovali do Prostějova, tatínek se tam stal společníkem obchodu s textilem v dnešní Wolkerově ulici, mně byly tehdy asi tři roky. Obchod ale zkrachoval, likvidovali ho exekutoři. Exekuce se nezastavila ani před naším soukromým majetkem. Zabavili nám také všechno, co jsme měli v bytě, mojí mamince se podařilo zachránit aspoň mou postýlku. Přišli jsme o všechno.

Alois a Anna Wellnerovi
s Alicí (1928-29)

Od té doby se už rodina nevzpamatovala, bydleli jsme pak vždycky už jenom v podnájmech, v jedné místnosti. Z Prostějova jsme se na krátkou dobu odstěhovali do Českého Těšína, odtamtud pocházel můj tatínek, měl tam příbuzné. V Těšíně mě posílali přes most do Polska *šmuglovat*. Pašovala jsem dětské oblečení, chlapecké oblečky s krátkými kalhotami. Měla jsem je pod šatama. Nikdo si mě na hranici nevšímal, bylo mi pět let, snadno jsem proklouzla. V Polsku jsem pak nakupovala hlavně máslo.

Po návratu do Olomouce mě poslali rodiče i s maminičným tatínkem na rok do Prahy k Schubertům, k maminičinu bratru ve Strašnicích ve Slunečné ulici. Strýc byl elektromechanik, pracoval u firmy Philips. Rodiče v té době zůstali bez prostředků, oba byli bez práce, nebyli by mě uživil. V Praze jsem začala chodit do školy, do první třídy. Ten rok byl pro mě strašně těžký. Když jsem se naučila aspoň písmenka, poprosila jsem maminku jedné mé spolužačky, aby mi dala korunu, obálku a dopisní papír a rodičům jsem napsala hůlkovým písmem dopis, že je mi smutno a že mám hlad. Chtěla jsem, aby si maminka pro mě přijela. Ale musela jsem vydržet.

Anna Schubertová
v roce 1917

První třídu jsem v Praze dokončila, až potom jsem se vrátila do Olomouce. To už jsme bydleli v Sokolské ulici, v podnájmu, v jedné místnosti. Tatínek pak občas našel příležitostnou práci jako prodavač oděvů. V tom se vyznal, měl obchodní školu.

Byli jsme velmi chudobná rodina, ale můj tatínek si potrpěl na to, že je *pan Wellner*, nikdy by neřekl, že měl na oběd jenom polívku, to by bylo pod jeho úroveň. Byl velice zbožný. Pocházel ze sedmi dětí, vyrůstal v nábožensky založené rodině. U nich se dbalo na kašrut, jedlo se jen košer jídlo. Průšvih byl, že si vzal křesťanku. Maminka ovšem, když si brala tatínka, přestoupila na židovskou víru, ale to křesťanské zázemí v její rodině bylo. Byla jsem dítě z židovské rodiny, ale v osmatřicátém roce maminka z židovského náboženství vystoupila a zůstala bez vyznání.

Pamatuji si tatínka při ranních modlitbách s tefilinem, s řemínky na ruce a krabičkou nad čelem. Každý pátek večer chodil do synagogy, bral mě s sebou. Maminka v pátek pekla barches, zapalovaly se šábe-sové svíčky. Mně ale byly bližší katolické kostely, měla jsem je všechny prolezlé. Od dětství se mi v nich líbili boubelatí, buclatí andělíčci. Vánoce se u nás doma ale neslavily, jen já sama jsem si kupovala malý stromeček, který jsem si nazzdobila. Samozřejmě jsem také měla ráda světlo ze svíček na chanukii, ty jsem také rozsvěcovala.

Do obecné školy jsem v Olomouci chodila na Macharku (*dnes ZŠ tř. Spojenců, pozn. red.*), potom do měšťanky do Komenia v Křížkovského ulici. Ve škole jsem chodila na náboženství. Hodiny židovského náboženství byly společné pro děti z různých, i vyšších tříd, bývaly odpoledne. Hrozně nerada jsem tam chodila, protože děvčata byla vždycky mnohem lépe oblečená než já a styděla jsem se před nimi. Také jsem neměla ráda učitelku náboženství. Pocházela z rodiny, ve které se určitě nemluvalo jinak než německy. Ta výslovnost, jakou ona měla, ta byla strašná - ty bilbáku, nedělej bilbosti. My jsme z toho měli legraci a ona mohla prasknout. Na mě měla zvlášť pífku, protože jsem byla ze smíšeného manželství.

A tak jsem *švencovala*, nechodila jsem do náboženství. Byl to ale povinný předmět, a tak jsem na konci roku nedostala známku a nedali mi vysvědčení. Musela jsem pak dělat zkoušku. Z té zkoušky jsem měla hrůzu, to si nedovedete představit. Pro tatínka by to byla nepředstavitelná ostuda, kdybych propadla, tak mě připravoval, abych dostala aspoň čtverku.

Do čtvrté měšťanky jsem nastoupila v roce 1940. Byla jsem na celé škole jediná ze židovské rodiny, a protože jsem podobou nebyla semitský typ, spíš právě naopak, řekl pan ředitel rodičům, že můžu ve škole zůstat. Na začátku školního roku ale jedna spolužačka vstala a prohlásila, ta Židovka tady nemá co hledat. Její tatínek byl velké zvíře u vojska. Po tomto útoku jsem přes ředitelovu snahu musela ze školy odejít. Školní docházku jsem tedy ukončila třetí měšťankou.

Když jsem nemohla chodit do školy, tak jedna naše známá mě upozornila, že pan František Zapletal, holič v Hejčíně, hledá učnici. Přihlásila jsem se u něho a on mě vzal. Měla jsem se tam dobře a on ještě lépe, vyplatila jsem se mu. Chodili se k němu stříhat a holit vojáci a já, mladá holka, jsem se s nimi dávala do řeči, takže jsem mívala větší tržbu než on. Dokonce i *dýška* jsem měla větší, než byla jeho tržba. Peníze, které jsem si vydělala, jsem dávala domů, sama jsem nic nepotřebovala. Chodili jsme také stříhat do německých kasáren. Uměla jsem dobře německy, protože s dědečkem Schubertem, s maminičným tatínkem, se kterým jsme bydleli, jsem česky mluvit nemohla, česky se dědeček nenaučil. Měla jsem ho moc ráda, chodila jsem s ním na procházky. Ale jinak se u nás mluvilo česky.

Bohužel práce u holiče, která mě bavila a kterou jsem se dobře naučila, po roce skončila. V roce 1941 jsem už nosila označení, žlutou židovskou hvězdu, tak jsem musela z práce odejít. Panu Zapletalovi to bylo moc líto, protože se mnou měl dobré *kšefty*, mně to bylo samozřejmě líto taky.

Potom jsem chodila na sezonní zemědělské práce. Na jaře jsme jednotili řepu a na podzim, když se řepa vyorávala, jsme srpem osekávali nať. Ruce jsem od toho měla úplně zničené.

V roce 1942 začaly transporty z Olomouce do Terezína. Němci nechávali rodiče ve smíšených manželstvích žít spolu, ale aby je zdeptali, odebírali jim napřed děti, kterým bylo čtrnáct a více. To byl také můj případ, bylo mi šestnáct. Byla jsem zařazena do transportu AAO, do posledního transportu v roce 1942. Odjížděli jsme 8. července. Mohla jsem si sebou vzít zavazadlo s 50 kg.

Alois Wellner
v roce 1915

Nabalila jsem si oblečení a jídlo, které mi maminka připravila, do dvou menších kufrů a do ruksaku, to nejnnutnější jsem měla v chlebníku. Měli jsme malý žebříňáček, tatínek mi na něj naložil zavazadla a vezl je se mnou do Hodolan, ke škole v Hálkově ulici. Tam jsem zůstala několik dní, než jsme odjeli s transportem. Jak jsem strávila ty dny tam, co jsem dělala, to si už nepamatuju. Ve stejném transportu byla i Editka Munková, po válce provdaná Šťastná. Jako holky jsme chodily v Olomouci spolu, teď se také někdy vídáváme. Ale v Terezíně jsme se myslím nepotkaly.

Když jsme potom přijeli do Terezína, prošli jsme *šlojskou*, kde nám prohlíželi zavazadla a registrovali nás. Co se jim líbilo, to nám sebrali. Byli to také Židé, *berušky* se jim říkalo.

Potom jsem měla obrovskou kliku. Jedna paní hledala do kuchyně mladé holky z Moravy. Vybrala také mě, tak jsem v Terezíně neměla hlad. V kuchyni se vždycky něco našlo, co jsem mohla sníst, ale dřina tam byla veliká. Vařilo se v Hannoverských kasárnách pro 10.000 lidí. To musely zvládnout čtyři holky, topič a pět kluků. Ranní směna začínala v pět hodin, když se vařily knedlíky, tak se nastupovalo už ve tři. Kluci zadělávali těsto v neckách. Zpracovat 10.000 knedlíků, *ušoulat* je, co vám mám vykládat. Pracovalo se až do odpoledne do čtyř hodin. Končili jsme, až když bylo jídlo vydané a všechno uklizeno. Dva dny jsme byli ve službě a třetí den bylo volno, sloužili jsme v ranní směně, odpolední směně a pak následoval volný den. Odpolední směna nastupovala v deset hodin dopoledne, pak se vydávala menáž. V kuchyni byl s námi zaměstnaný také Karel Ančerl. Vydával v kuchyni jídlo. Byl to vynikající člověk.

Se mnou v kuchyni pracovala moje kamarádka Ela Herrlichová, její sestra Filipína pracovala v Terezíně jako zdravotní sestra. Sestry Herrlichovy byly mišenky, tak jako já. Jejich tatínek, dr. Herrlich byl zvěrolékař.

Měla jsem v Terezíně přezdívku, byla jsem štíhlá, tak mně říkali Vyžle a Ele, která byla zase při těle, té říkali Kulička. Byly jsme stále spolu jak dvojčata. Bydlely jsme spolu, pracovaly jsme spolu. Rozdělily nás až transporty, Ela byla zařazená do jiného než já. Po osvobození odešla Ela s americkým vojákem na Kubu. Z Kubu mně ještě psala, že se má dobře, že má služku, černošku.

Za jídlo se sehnalo všechno. V kuchyni jsem k tomu neměla daleko. Mohla jsem také podle svých možností pomáhat. V Terezíně byli dva bratři Hüttnerové, když jeden z nich onemocněl, nosila jsem mu kvasnice, pomohlo mu to. Potom šel taky do transportu a v Osvětimi zahynul.

V kuchyni jsem měla nakonec průšvih. Přidala jsem jedné staré paní třikrát ze zbytku polévky, která zůstala po večeři. Na druhý den mě z kuchyně vyhodili. Později jsem ještě pracovala v tak zvané dětské kuchyni, kterou v Terezíně zřídili, když měl přijet na kontrolu švýcarský Červený kříž. Jakmile návštěva odjela, vše, co se pro její příchod připravovalo, se rušilo. Také dětská kuchyně. Tak mě zařadili do úklidové čety, v ní jsem pracovala až do transportu do Osvětimi.

Když můj otec přišel v roce 1944 do Terezína, to už jsem tam nebyla. Myslela jsem, že ho to nepostihne, říkalo se, že Židé ve smíšených manželstvích jsou chráněni, ale nebyla to pravda. Že byl tatínek v koncentráku, jsem se dozvěděla až po válce.

Rodiče ale o mně věděli. Pomohl mi v tom můj budoucí manžel Robert Spitzer. Seznámila jsem se s ním ve *šlojsce*. Se svým bratrem Adolfem přišli do Terezína o čtyři dny dřív než já, transportem AAm. Ubytovali se v Sudetských kasárnách, já jsem bydlela v bloku L 502 nebo 504, v ženských kasárnách, už si nevzpomínám.

Robert s Adolfem pracovali mimo ghetto a venku se seznámili s nějakými místními lidmi, kteří byli ochotni odeslat dopis poštou. To samozřejmě nebylo zadarmo, Robert s Adolfem ale pocházeli z bohaté prostějovské rodiny, měli z domu od rodičů peníze, tak to mohli financovat. Já jsem neměla nic. Bratři Spitzerovi se dostali ke skupině, která skládala rašelinu. Tu přivážely nákladní vlaky v balících, a oni je z vagónů překládali na auta. Kam se ta rašelina potom odvážela, nevím. Také pomáhali při sezonních pracích. Pracovali na statku, dělali všechny práce podle ročního období.

Robert chodil ke mně se stravenkou pro menáž, chystala jsem mu ji i pro bratra. Podařilo se mi někdy, když byly knedlíky, nějaké vynést. To jsem měla takový kabátek, v rukávech byla podšívka na gumu, aby do nich nefoukalo. Tam jsem ty knedlíky schovávala, kabátek jsem si jen tak

Valerie a Vítězslav Nováková
(dříve Spitzerovi)
v Karlových Varech 28. 7. 1949

frajersky přehodila a šla jsem. Nemyslete si, to nebylo snadné, když jsme vycházeli z kuchyně, tak nás čekala kontrola.

Byla jsem v Terezíně taky hodně nemocná, měla jsem žloutenku. V té době jsem v kuchyni nepracovala, zůstala jsem na ubikaci. Šéfkuchař, nějaký Lenda Kominík z Prahy, mně nosil cukr. A Robert, to už jsme spolu chodili, mně chtěl přinést zvenku vajíčko. U brány ho prohlíželi mladí šestnáctiletí Němci, z nich měl Robert strašný strach. Báł se, jak to vajíčko pronese. Podařilo se to. Pak se ale ukázalo, že to nebylo vajíčko, byla to sádrová násada. Tak ji musel vynést zase zpátky, aby se nepoznalo, že násadu sebral.

Robert šel do Osvětimi 28. září 1944, já o měsíc později, 28. října 1944. Pak jsme devět měsíců jeden o druhém nevěděli. Později jsem se dozvěděla, že když Němci hledali v Osvětimi svářeče, tak se Robert a Adolf přihlásili. Když v lednu 1945 Němci zahájili likvidaci Osvětimi, začaly evakuační pochody směrem na západ. Robert s bratrem se dostali do pochodu, který směřoval do Gliwice. Jenže Adolf byl muzikant a muzikanti šli v čele pochodu. Do Gliwice došel zcela vyčerpaný. Naložili ho do vagónu a odvezli ho do jednoho z dalších táborů v Říši. Tam byl Adolf naposled viděn 4. dubna, jak se můj manžel později dozvěděl, ale osvobození se už nedožil.

Robertovi se podařilo ještě s jedním kamarádem z Gliwice utéct. Utekli rovnou do Popradu. V Košicích byl potom zavřený, byl bez dokladů. Po propuštění vstoupil do armády Ludvíka Svobody. V armádě zůstal ještě do konce září 1945. Pak se teprve vrátil domů.

Když nás 28. října 1944 nahnali do vagonu, vůbec jsem nevěděla, kam nás odvázejí. Nic nám neřekli. Dostala jsem se k oknu a pod ním bylo nožem vyryto Auschwitz. Ale tehdy jsem nevěděla, co to znamená. Poznala jsem cestou, že jedeme přes Olomouc. Zahlédla jsem venku nápis Olmütz.“

Zde se paní Nováková odmlčela. Zeptal jsem se, jestli si vzpomíná na příjezd do Osvětimi. „Prosím Vás, ušetřete mě toho. Já už to nezvládnu,“ řekla paní Nováková. Po chvíli pokračovala, ale k okamžikům příjezdu do Osvětimi se už nevrátila.

„V Osvětimi byly poschodové kavalece pro čtyři, ale když přišel nový transport, tak nás tam leželo nahoře dvanáct až šestnáct. Ležely jsme jak sardinky, na boku, a na povel jsme se společně obracely. Nejhorší bylo noční buzení, když jsme musely nastoupit a stát v košili i v zimě. A potom selekce, prošla jsem jimi třikrát. V Osvětimi to bylo samé bahno, jílovitá půda. Na nohách jsme měli dřeváky, ty holandské nazouváky. Nohy jsem měla od těch dřeváků tak zničené, že když jsem se vrátila, musela jsem nosit taťnkovy boty. Maminka mě dávala do kupy.

V Osvětimi jsem jednou šla v prvním pětistupu. Esesačka, která nás vedla, si mě prohlížela, pak se zeptala, co tady děláš, ty vůbec nevypadáš židovsky, jseš ty vůbec Židovka? Já jsem totiž árijský typ. Zato ona byla černovlasá, vyslovená Židovka. Vypadala jak půl *kultusgemeinde*, jak půl židovské obce.

V Osvětimi jsem naštěstí nezůstala. Tam málokdo přežil tři měsíce. V jídle, co jsme dostávali, nebyly vůbec žádné bílkoviny. Z Osvětimi, to jsem zase jednou měla kliku, jsem byla odeslána transportem do Rakouska, do ženského pracovního tábora Lenzing / Vöcklabruck, to byla pobočka Mauthausenu. Pracovala jsem u Hausdienstu, *šúrovala* jsem záchody, uklízela jsem v ubytovně. Měly jsme pocit, že jsme v ráji, každá jsme měla svůj kavalec, jednu deku, slamník vycpaný papírem, to hrálo. Práce jsem se nikdy neštítala, dělala jsem všecko. Ostatní ženy chodily na práci do Zellwolle-Fabrik, do továrny na výrobu buničité vlny v Lenzingu, strašně se tam nadřely. Tam jsem já nechodila, dělala jsem domácí práce.

V Rakousku jsem byla až do osvobození, do příchodu Američanů. I v Rakousku jsem se vždycky snažila dostat se k nějakému žvanci, tak mě zařadili do kolony žen, která jezdila do města pro menáž určenou pro osazenstvo, pro esesáky. Měly jsme malý platoňák, na něm jsme vezly termosky, to jsme šly asi tři kilometry. Bylo to v Alpách, sněhu nad kolena. Ten vůz jsme tlačily. Ale šlo to. Hlíдали nás němečtí vysloužilci, invalidé, co se vrátili z fronty. S námi se nebavili, báli se. Jídlo se vezlo také pro ruské a francouzské zajatce, ale do styku jsme s nimi nepřišly. Já jsem neměla tu odvalu.

Adolf Spitzer
(30. léta)

Ale jedna Židovka, Ilna Langfelderová, která přišla do Terezína z vězení a prošla pak řadou koncentráků, tak ta se zajatci kontakt navazovala. Před Terezínem to byla politická vězeňkyně, měla jsem dojem, že je to špiónka. Přisedla si občas k některému z těch zajatců a dala se s ním do řeči. Uměla několik jazyků.

Čtyři nebo pět dní před koncem války se vykládalo, že se v okolí pálí německé vlajky. Už bylo znát, že bude brzo konec. Šly jsme do práce a lidé vyvěšovali bílé vlajky. Osvobozeny jsme byly 4. května americkou armádou. Můj první dojem z Američanů? Zdálo se mi, že to jsou přestrojení Němci. Pak se s nimi ale dala děvčata, která uměla anglicky, do řeči. Starali se o nás, prošly jsme lékařskou prohlídkou, byly jsme v karanténě. Mohly jsme se volně pohybovat, dostávaly jsme výbornou stravu a bylo jí dostatek. Jen jsme musely být opatrné, protože jsme nebyly zvyklé na kvalitní potraviny. Kromě toho jsme ještě dostávaly každý týden dvoukilový balíček na přilepšenou. Byly tam konzervy, sušenky, čokoláda, cigarety, zápalky, toaletní papír, a další věci denní potřeby. Dodávala je tak zvaná UNRRA (*United Nations Relief and Rehabilitation Administration - mezinárodní humanitní a rozvojová pomoc pod hlavičkou Spojených národů, ze dvou třetin dotovaná USA a z jedné třetiny Kanadou, Anglií a několika dalšími státy, pozn. red.*).

Domů jsem se vrátila až na začátku července. V ubytovně byl šicí stroj a dvě nebo tři holky uměly šít, tak nám spíchly na cestu šaty z povlaků, co zůstaly po esesačkách. Na návrat domů jsme měli k dispozici korbu nákladního auta, ale nebyl benzín. V Rakousku byli na práci čeští vysokoškoláci, které nacisti šoupli do Reichu na práci, když zavřeli vysoké školy. Kluci říkali, my seženeme benzín, ale pod podmínkou, že nás vezmete domů. Ale my máme každý ten černý vojenský kufírek a kolo, upozorňovali nás. Samozřejmě jsme souhlasily. Jenom jsme se obávaly, jak propašujeme kola. Když jsme přejížděli hranice, kluci je položili na zem a my holky jsme si na ně čaply. Ale žádná prohlídka na hranicích nebyla.

Z lágru jsme vyjeli ráno, přijeli jsme večer do Českých Budějovic, tam jsme nocovali v nějakých dřevěných barácích, ráno potom jsme jeli do Prahy.

V Praze jsme se ubytovali v Masarykových domovech, které tehdy sloužily jako útulek pro lidi, kteří se vrátili ve špatném zdravotním stavu z koncentráků a z nucených prací. Potom jsme se dozvěděli, kde dávají pro repatrianty nějaké podpory, protože jsme neměli *ani floka*. Dostala jsem 300 korun, byla jsem na to hrdá. Ty peníze jsem dovezla domů.

V Praze jsem zůstala asi čtyři dny. Spěchala jsem domů, ale vlaky byly tak přeplněné, že lidi leželi i na střeších vagónů. Na cestu mi stačil *Ausweis*, průkazka, jízdenku jsem nepotřebovala. Vezla jsem, co jsem dostala od Unrry, byla to krabice jak půl stolu. Byla těžká, plná konzerv. Cesta trvala celý den.

Když jsem přijela do Olomouce, chtěla jsem jet domů elektrikou. Ale žádná elektrika k nádraží nepřijížděla, tak jsem se ptala, co se stalo. Řekli mi, že jsou poškozené mosty a elektriky přes ně nejezdí.

Tak jsem s tou těžkou škatulí šla z nádraží pěšky až do Sokolské ulice, kde jsme před mou deportací bydleli. Tam mi řekli, že rodiče zde už nebydlí, a poslali mě na Letnou do Černochovy ulice. Tak jsem se tam vydala. Cestou jsem potkala paní Martu Herrlichovou, byla to maminka mé kamarádky z Terezína Ely - Kuličky a její sestry Filipíny. Ptala se mě, jestli o nich něco vím. Musela jsem po pravdě říct, že nevim.

Cesta z lágru
v červnu 1945

Alice Nováková
po návratu z lágru,
podzim 1945

Předpokládala jsem, že oba rodiče najdu doma. Jednomu z chlapců, kteří s námi jeli na tom nákladním autě z Rakouska do Prahy, jsem v Českých Budějovicích řekla, ať mi podá na poště dopis, aby rodiče věděli, že žiju. Jen jsem jim nemohla napsat, kdy přijedu, sama jsem to tehdy nevěděla.

V Olomouci jsem se pak hlásila na radnici, tam jsem se *domákla*, že dávají podporu 500 korun. Bylo mi devatenáct, a když jsem ty peníze dostala, myslela jsem, že mi patří svět. Nebyla jsem ale po návratu úplně zdravá, měla jsem něco na plicích. Maminka mě kurýrovala, hlavně dbala na dobrou stravu.

Brzy se ozval Robert. Jenže mi psal na adresu, kterou jsem mu v Tezíně dala, do Sokolské ulice. Dostala jsem až jeho asi šestý dopis, který mi lidi ze Sokolské poslali. Pak jsme se konečně sešli, na Vánoce už jsme byli spolu a 5. ledna 1946, nedlouho před mými dvacátými narozeninami, jsme měli svatbu. Manželovi bylo jednatřicet, byl o jedenáct let starší než já, narodil se 15. ledna 1915. Když jsme se brali, tak se můj manžel už jmenoval Novák. Po válce nechtěli mít Spitzerovi německé jméno, tak se všichni přejmenovali. Robertův tatínek Siegfried Spitzer se po válce jmenoval Vítězslav Novák, převzal rodné jméno své manželky Valérie.

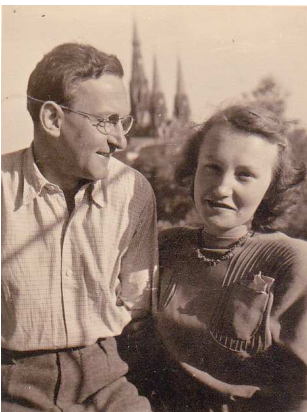
Že se tatínek po válce angažuje v Židovské náboženské obci, že je kantorem, jsem se dozvěděla velmi pozdě, neměla jsem s ním po válce dobrý kontakt. Maminka onemocněla, přišla o nohy. Jezdila jsem za ní do Rokytnice do ústavu, do kláštera, kde měla péči. Tatínek zůstal sám, ale sám dlouho nebyl, měl nějakou paní. Já jsem mu to měla strašně za zlé, že tak brzy ...“

Paní Nováková se odmlčela. Na její slova navázala její dcera Hana Dreiseitlová: „Maminka mu měla a má dodnes za zlé, že to všechno odtrpěla. Kdyby ji tatínek nezapsal jako Židovku, tak že by tím vším nemusela projít. Petr Papoušek jí vysvětloval, že nacisti byli důslední, že by ji to nezachránilo. Můj tatínek, mamčin manžel Robert a jeho bratr byli pokřtěni, ale stejně šli do koncentráku.

Maminka to zkrátka měla svému tatínkovi za zlé, ale já nedokážu žít s tím, že by se s ním aspoň teď, i když tady už není, nesmířila. Já jsem dědu milovala, on byl úžasný, vzpomínám, jak s námi bydlel. Tak se snažím, aby se vztahy mé maminky k dědečkovi urovnaly. Začalo to před třemi roky, když jsem navštívila Spitzerovy (*nejde o rodinu otce Hany Dreiseitlové, je to jen shoda jmen, pozn. red.*). Byla to opravdu náhoda, listovala jsem u nich časopisem Chajejnu a najednou vidím dědu. Říkám, jé, tady je děda! A pan Otto Spitzer říká, no tak si to vezměte domů a přečtěte si to. Tak jsem zhltnula článek paní Zavadilové o dědovi, a říkám si, na to musím reagovat. Mamince jsem o tom dopise, který jsem napsala do redakce, neřekla.

Maminka také těžce nesla, že si dědeček našel jinou ženu, když babička byla v sanatoriu. Babička Wellnerová zemřela v roce 1956, dědeček Alois Wellner o deset let později, 23. září 1966, byla jsem tehdy v deváté třídě,“ pokračovala paní Hana Dreiseitlová.

„Moje maminka přišla během 22 měsíců o obě nohy, měla gangrénu,“ doplnila paní Nováková. „Po svatbě jsem byla v domácnosti až do narození prvního syna Zdeňka v červnu 1947. Mám tři děti. Po Zdeňkovi se v roce 1951 narodila dcera Hana a nejmladší Jiří na začátku ledna 1953. Zdeněk žije v Čechách, je už v důchodu, pracoval jako řidič u silnic. Nejmladší Jiří žije 11 km od nás, v Tvrdkově, ještě pracuje.“

Robert a Alice Nováková
v Olomouci
v roce 1946

Dalšího vyprávění se ujala paní Dreiseitlová: „Tatínek měl vyšší textilní průmyslovku v Brně. Po válce vstoupil do KSČ, jeho mamince to vadilo, ale on si myslel, že teď už bude všechno jenom lepší, protože horší to už nikdy být nemůže. Jako textiláka ho vyslali z Prostějova osidlovat Sudety. Jeho první štace byl podnik Brokát v Moravské Třebové. V několika malých továrnách dělal postupně národního správce. Na pokyn shora šel potom do Rýžoviště, z Rýžoviště do Horního Města, a z Horního Města do Rýmařova, tam jsem se narodila. Maminka se stěhovala s ním.

Vždycky tam, kam byl poslán, jim přidělili nějaké bydlení. V Rýmařově byla tehdy dvouletá tkalcovská škola a maminka měla budovu školy ve správě, dělala domovnici. Uklízela tam a tatínek pracoval jako textilák na odbytu. Domovní správa jim přidělila domek tady pod hotelem Praděd. Ten domeček po Němcích pořád stojí.

Alice Nováková s rodiči
a manželem
v Olomouci v roce 1946

Potom v 69. nebo 70. roce neprošel tatínek prověrkami, protože měl na vstup vojsk Varšavské smlouvy na naše území jiný názor. Vyloučili ho z KSČ.

Tatínek byl také ze smíšeného manželství, židovský původ měl po tatínkovi. Měl i vytetované číslo. Jeho tatínek, můj dědeček Siegfried, byl také v Terezíně. Babička Valerie byla křesťanka. Měla v Prostějově dílnu na vyšívání a šití na Pernštejnském náměstí u Vařeků v prvním poschodí. Děda byl obchodní zástupce, jezdil po městech a prodával, ale babička v Prostějově šila, plisovala, vyšívala. V Prostějově bydleli celou dobu, než se přestěhovali do Rýmařova. To už byli nemocní. Moje maminka o ně pečovala.

Oba dva tatínkovy rodiče dochovala, ale ty svoje nemohla. Její maminka byla v Rokytnici a vazby s tatínkem se zpřetrhaly. To bylo takové neštěstí.

Děda Novák nám zemřel doma, na to si pamatuji, byla jsem tehdy ve druhé třídě, jak mě držel za ruku a pak chudák umřel. Teď to vracím zase mamince, že, mamí?

O svém dětství, o svém dřívějším životě před válkou se moji rodiče s námi moc nebavili. To až později jsem se něco dozvěděla od maminky. O koncentráku s námi ale někdy mluvili, i když to nebylo často. Na ty chvíle si dobře pamatuju. O zimních večerech jsme hrávali karty nebo Člověče nezlob se. Tatínek uvařil čaj a potom se někdy dali do vyprávění, jaké to *tam* bylo. Jednou, na to nezapomenu, jsme šli večer do ložnice, rodiče zatopili v kamnech - uhlí tehdy nebylo, a tak se topilo vždycky jen před spaním. My děti jsme stály u kamen a tatínek najednou říká, vidíš, jak se teď máme, aspoň jsme v teple, to my jsme museli stát v zimě na place, a nevěděli jsme, jestli na nás někdo ukáže. A tak mám v paměti ty večery, kdy jsme potom šli spát, a já jsem měla plnou hlavu toho, jak žili v tom koncentráku. To mi bylo tak osm, devět let.

Rodiče o svých zážitcích z koncentráků mluvili také na besedách ve školách. Byli ve Svažu protifašistických bojovníků. Já jsem jejich vyprávění strašně vnímala, moji bratři ne. Když jsem říkala, že se přihlásím do olomoucké židovské obce, že to tak cítím, tak mi ten mladší, Jiří, říkal, co blázníš, to nedělej. Já jsem cítila, že to musím udělat. No a když jsem sehnala všechny doklady a stala se členkou obce, tak jsem s tím půl roku žila v tajnosti. Až potom jsem to mamince řekla. Maminka byla ráda, poplakali jsme si, protože to bylo třeba. Já jsem byla ráda, že jsem to udělala, a ona taky. A když maminka přišla poprvé na obec, uviděla tam fotografii svého tatínka. Zapůsobilo to na ni. Je to tak rok. Ona by tam i teď šla, jenže s jejím zdravotním stavem je to složité. Ale maminka byla velice spokojená s pobytem v lázních, co vloni pořádala obec. Já jsem se toho bála, protože cesta na Slovensko byla pro ni náročná, ale všechno jsme zvládli.

Já jsem se vyučila pánskou krejčovou. Potom jsem absolvovala oděvní průmyslovku v Prostějově, pracovala jsem jako mistrová na *kravatárně*. Pánská krejčovina mě bavila, ale teď už nešiju, je to časově velmi náročné a já se teď už šest let věnuju mamince. Maminka říká, že jsem u ní 20 hodin denně. No, je to míň, ale je to práce na plný úvazek. Když si jde maminka lehnout, tak jdu nahoru, mám tam takový koutek, a tak něco šiju, opravuju, abych si odpočinula, dělám to ráda, baví mě to.

Později jsem učila ve škole švadleny, to mě nesmírně bavilo - vést praxi učňů. Ale potom jsem onemocněla, před tím měla maminka tuberkulózu, byla dvakrát na léčení v sanatoriu, v šestapadesátém roce a v dvašedesátém. Nás jako děti na kontroly nezvali. Když mi bylo asi 38, měla jsem velké bolesti. Tehdy lékaři zjistili, že mám tuberkulózu v obratlích, v páteři. A ještě mi řekli, že jsem musela tuberkulózu prodělat nejdřív na plicích, až potom se usazuje na kostech. Tak potom už jsem musela zůstat doma, ale já jsem taková činorodá, mě to nezlomilo. V důchodě jsem znovu učila na té škole. Byla jsem tam bohužel jenom 6 let, záda zase zlobila, už to nešlo.

V roce 2003 jsme koupili tady ten domek. Kdybychom ho nebyli s manželem koupili, tak bychom u sebe maminku nemohli mít. Odstranili jsme v přízemí bariéry, takže můžu jezdit všude s vozíčkem. Mamince se totiž po nemoci zborčila napřed páteř, a hned potom následně, to už jsem jí měla tady, měla těžkou zástavu srdce - 40 minut ji oživovali. Už je to šest let, co se to stalo, v červenci 2006. Bylo to velmi těžké, já jsem v tom období nemohla maminku nikde nechat. Potom, jak se to trochu spravilo, tak jsem si ji vzala domů. Maminka ležela 14 měsíců, ale ona je velký bojovník, má úžasnou sílu.

Občas musela zase do nemocnice, když jí selhávaly plíce, průdušky a srdce, ale vždycky

Alice Nováková
s dcerou Hanou Dreiseitlovou
v Rýmařově 10. června 2012

se hned těšila domů, když to šlo. Tak jsme spolu. Jsem moc ráda, že je to tak."

„Ona je perla, já mám všechny děti hodné,“ komentovala to paní Nováková.

„Můj manžel, on je pro nás velká opora,“ dodala paní Dreiseitlová, "když to jde, vozíme všude maminku s sebou a snažíme se jí život ulehčit, zpříjemnit.“

„Dělají všechno, tak bych se neměla nikde na světě. Opravdu.“

Paní Dreiseitlová doplňuje: „Máme dva syny, oba jsou informační technici, staršímu je 39 let, je svobodný, žije v Praze a pracovně cestuje po světě. Teď se vrátí z Alžíru, pracoval u Siemense, dělá informační zabezpečovací systémy. Mladší syn ty systémy programuje, starší je oživuje. Mladšímu synovi je 36 let, má teď holčičku, rok a půl. Když byl v posledním ročníku vysoké školy, uspěl v testech, a na základě výsledků mu nabídli, že si může vybrat z pěti zemí, kde by chtěl pracovat. Rozhodl se pro Norsko. Žije tam s manželkou Češkou.

Moje maminka má 6 vnoučat, 4 vnučky a 2 vnuky, a 8 pravnoučat.“

„To už je vyšší matematika,“ uzavřela paní Alice Nováková.

Tomáš Hrbek
Fotografie z archivu Alice Novákové